

AENEIDOS

LIBER SEXTUS.

Sic fatur lacrymans: classique immittit habenas,
Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.
Obvertunt pelago proras: tum dente tenaci
Ancora fundabat naves, et litora curvæ
5 Prætexunt puppes. juvenum manus emicat ardens
Litus in Hesperium: quærit pars femina flammæ
Abstrusa in venis filicis: pars densa ferarum
Tecta rapit, silvas; inventaque flumina monstrat.
At pius Aeneas arces, quibus altus Apollo
10 Præfidet, horrendæque procul secreta Sibyllæ (que
Antrum immane, petit: magnam cui mentem animum-
Delius inspirat vates, aperitque futura.
Jam subeunt Triviæ lucos, atque aurea tecta.
Dædalus, ut fama est, fugiens Minoia regna,
15 Præpetibus pennis ausus se credere cœlo,
Infuetum per iter gelidas enavit ad Arctos;
Chalcidicaque levis tandem superastitit arce.
Redditus his primum terris, tibi, Phœbe, sacravit
Remigium alarum; posuitque immania templa.
20 In foribus lethum Androgeo: tum pendere pœnas
Cecropidæ

Cecropidæ jussi (miserum) septena quotannis
Corpora natorum. stat ductis fortibus urna.
Contra elata mari respondet Gnosia tellus:
Hic crudelis amor tauri, suppositaque furto
25 Pasiphae, mistumque genus, prolesque biformis
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ.
Hic labor ille domus, et inextricabilis error.
Magnum Reginæ sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti, ambagesque resolvit,
30 Cæca regens filo vestigia. tu quoque magnam
Partem opere in tanto, sineret dolor, Icare, haberes.
Bis conatus erat casus effingere in auro:
Bis patriæ cecidere manus. quin protinus omnia
Perlegerent oculis; ni jam præmissus Achates
35 Afforet, atque una Phœbi Triviæque sacerdos,
Deiphobe Glauci; fatur quæ talia Regi:
Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit.
Nunc grege de intacto septem mactare juvencos
Præstiterit, totidem lectas de more bidentes.
40 Talibus affata Aenean (nec sacra morantur
Jussa viri) Teucros vocat alta in templa Sacerdos.
Excisum Euboicæ latus ingens rupis in antrum;
Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum:
Unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ.
45 Ventum erat ad limen, quum Virgo, Poscere fata
Tempus, ait: Deus, ecce, Deus. Cui talia fanti
Ante fores, subito non vultus, non color unus,
Non comæ mansere comæ; sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorque videri,
50 Nec mortale sonans; afflata est numine quando
Jam propiore Dei. Cessas in vota precesque

Tros, ait, Aenea? cessas? neque enim ante dehiscant
 Attonitæ magna ora domus. et talia fata,
 Conticuit. gelidus Teucris per dura cucurrit
 55 Ossa tremor, fuditque preces Rex pectore ab imo:
 Phœbe, graves Trojæ semper miserate labores,
 Dardana qui Paridis direxti tela manusque
 Corpus in Aeacidæ; magnas obeuntia terras
 Tot maria intravi duce te, penitusque repostas
 60 Massylum gentes, prætentaque Syrtibus arva.
 Jam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.
 Hac Trojana tenuis fuerit Fortuna secuta.
 Vos quoque Pergamæ jam fas est parcere genti,
 Dique Deæque omnes, quibus obstitit Ilium, et ingens
 65 Gloria Dardaniæ. tuque o sanctissima Vates
 Præscia venturi; da, non indebita posco,
 Regna meis fatis; Latio confidere Teucros,
 Errantesque Deos, agitataque numina Trojæ.
 Tum Phœbo et Triviæ solido de marmore templa
 70 Instituum, festosque dies de nomine Phœbi.
 Te quoque magna manent regnis penetralia nostris.
 Hic ego namque tuas sortes, arcanaque fata
 Dicta meæ genti ponam; lectosque sacrabo,
 Alma, viros. foliis tantum ne carmina manda,
 75 Ne turbata volent rapidis ludibria ventis:
 Ipsa canas, oro. finem dedit ore loquendi.
 At, Phœbi nondum patiens, immanis in antro
 Bacchatur Vates, magnum si pectore possit
 Excussisse Deum. tanto magis ille fatigat
 80 Os rabidum, fera corda domans, fingitque premendo.
 Ostia jamque domus patuere ingentia centum
 Sponte sua, Vatisque ferunt responsa per auras:

O

O tandem magnis pelagi defuncte periclis!
 Sed terræ graviora manent. in regna Lavini
 85 Dardanidæ venient: (mitte hanc de pectore curam)
 Sed non et venisse volent. bella, horrida bella,
 Et Tybrim multo spumantem sanguine cerno.
 Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra
 Defuerint: alius Latio jam partus Achilles,
 90 Natus et ipse Dea. nec Teucris addita Juno
 Usquam aberit: quum tu supplex in rebus egenis,
 Quas gentes Italum, aut quas non oraveris urbes?
 Causa mali tanti conjux iterum hospita Teucris;
 Externique iterum thalami.
 95 Tu ne cede malis; sed contra audentior ito,
 Quam tua te fortuna finet. via prima salutis,
 Quod minime reris, Graia pandetur ab urbe.
 Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
 Horrendas canit ambages, antroque remugit,
 100 Obscuris vera involvens. ea fræna furenti
 Concutit, et stimulos sub pectore vertit Apollo.
 Ut primum cessit furor, et rabida ora quierunt;
 Incipit Aeneas heros: Non ulla laborum,
 O Virgo, nova mi facies inopinave surgit:
 105 Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi.
 Unum oro: quando hic inferni janua Regis
 Dicitur, et tenebrosa palus Acheronte refuso;
 Ire ad conspectum cari Genitoris et ora
 Contingat: doceas iter, et sacra ostia pandas.
 110 Illum ego per flammam et mille sequentia tela
 Eripui his humeris, medioque ex hoste recepi:
 Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
 Atque omnes pelagique minas, cœlique ferebat

G g 3

Invalidus,

Invalidus, vires ultra fortemque senectæ.
 115 Quin, ut te supplex peterem, et tua limina adirem,
 Idem orans mandata dabat. Natique Patrisque,
 Alma, precor miserere: potes namque omnia; nec te
 Nequicquam lucis Hecate præfecit Avernis.
 Si potuit Manes arcessere conjugis Orpheus,
 120 Threicia fretus cithara fidibusque canoris:
 Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
 Itque reditque viam toties. quid Thesea, magnum
 Quid memorem Alciden? et mi genus ab Jove summo.
 Talibus orabat dictis, arasque tenebat.
 125 Tum sic orsa loqui Vates: Sate sanguine Divum
 Tros Anchisiade; facilis descensus Averni:
 Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
 Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
 Hoc opus, hic labor est. pauci, quos æquus amavit
 130 Juppiter, aut ardens evexit ad æthera virtus,
 Dis geniti, potuere. tenent media omnia silvæ,
 Cocytusque finu labens circumfluit atro.
 Quod si tantus amor menti, si tanta cupido est,
 Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
 135 Tartara; et infano juvat indulgere labori;
 Accipe, quæ peragenda prius. latet arbore opaca
 Aureus et foliis et lento vimine ramus,
 Junoni infernæ dictus facer: hunc tegit omnis
 Lucus, et obscuris claudunt convallibus umbræ.
 140 Sed non ante datur telluris operta subire,
 Auricomos quam quis decerpserit arbore foetus.
 Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
 Instituit. primo avulso non deficit alter
 Aureus; et simili frondescit virga metallo.

145 Ergo

145 Ergo alte vestiga oculis, et rite repertum
 Carpe manu: namque ipse volens facilisque sequetur,
 Si te fata vocant: aliter, non viribus ullis
 Vincere, nec duro poteris convellere ferro.
 Præterea jacet exanimum tibi corpus amici,
 150 Heu nescis! totamque incestat funere classem;
 Dum consulta petis, nostroque in limine pendes.
 Sedibus hunc refer ante fuis, et conde sepulcro.
 Duc nigras pecudes: ea prima piacula funto.
 Sic demum lucos Stygios, regna invia vivis,
 155 Aspicias. dixit, pressoque obmutuit ore.
 Aeneas mœsto defixus lumina vultu
 Ingreditur, linquens antrum; cæcosque volutat
 Eventus animo secum: cui fidus Achates
 It comes, et paribus curis vestigia figit.
 160 Multa inter sese vario sermone ferebant;
 Quem focium exanimum Vates, quod corpus human-
 Diceret. atque illi Misenum in litore sicco, (dum
 Ut venere, vident indigna morte perentum;
 Misenum Aeoliden: quo non præstantior alter
 165 Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.
 Hectoris hic magni fuerat comes; Hectora circum
 Et lituo pugnans insignis obibat, et hasta.
 Postquam illum victor vita spoliavit Achilles,
 Dardanio Aeneæ sese fortissimus heros
 170 Addiderat focium; non inferiora secutus.
 Sed tum, forte cava dum perfonat æquora concha,
 Demens et cantu vocat in certamina Divos;
 Aemulus exceptum Triton (si credere dignum est)
 Inter saxa virum spumosa immerferat unda.
 175 Ergo omnes magno circum clamore fremebant,
 Præcipue

240 P. VIRGILII AENEIDOS LIB. VI.

Præcipue pius Aeneas: tum iussa Sibyllæ,
 Haud mora, festinant flentes, aramque sepulcri
 Congerere arboribus, cœloque educere certant.
 Itur in antiquam silvam, stabula alta ferarum:
 180 Procumbunt piceæ: sonat ic̄ta securibus ilex:
 Fraxineæque trabes, cuneis et fissile robur
 Scinditur: advolvunt ingentes montibus ornos.
 Nec non Aeneas opera inter talia primus
 Hortatur focios, paribusque accingitur armis
 185 Atque hæc ipse suo tristi cum corde volutat,
 Aspectans silvam immensam, et sic ore precatur:
 Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
 Ostendat nemore in tanto: quando omnia vere
 Heu nimium de te Vates, Misene, locuta est.
 190 Vix ea fatus erat, geminæ quum forte columbæ
 Ipsa sub ora viri cœlo venere volantes,
 Et viridi federe solo. tum maximus heros
 Maternas agnoscit aves, lætusque precatur:
 Este duces, o, si qua via est, cursumque per auras
 195 Dirigite in lucos; ubi pinguem dives opacat
 Ramus humum. tuque, o dubiis ne defice rebus,
 Diva parens. sic effatus, vestigia preffit;
 Observans quæ signa ferant, quo tendere pergant.
 Pascens illæ tantum prodire volando,
 200 Quantum acie possent oculi servare sequentum.
 Inde, ubi venere ad fauces grave olentis Averni,
 Tollunt se celeres; liquidumque per aera lapsæ,
 Sedibus optatis geminæ super arbore fidunt,
 Discolor unde auri per ramos aura refulsit.
 205 Quale solet filvis brumali frigore viscum
 Fronde virere nova, quod non sua feminat arbor,

Et

P. VIRGILII AENEIDOS LIB. VI. 241

Et croceo foetu teretes circumdare truncos;
 Talis erat species auri frondentis, opaca
 Ilice: sic leni crepitabat bractea vento.
 210 Corripit extemplo Aeneas, avidusque refringit
 Cunctantem, et vatis portat sub tecta Sibyllæ.
 Nec minus interea Misenum in litore Teucris
 Flebant, et cineri ingrato suprema ferebant.
 Principio pinguem tædis et robore secto
 215 Ingentem struxere pyram: cui frondibus atris
 Intextunt latera, et ferales ante cupressos
 Constituunt, decorantque super fulgentibus armis.
 Pars calidos latices, et athena undantia flammis
 Expediunt; corpusque lavant frigentis, et unguunt.
 220 Fit gemitus: tum membra toro defleta reponunt,
 Purpureasque super vestes, velamina nota,
 Conjiciunt. pars ingenti subiere pheretron,
 Triste ministerium; et subjectam more parentum
 Averfi tenuere facem. congesta cremantur
 225 Thurea dona, dapes, fuso crateres olivo.
 Postquam collapsi cineres, et flamma quievit;
 Relliquias vino et bibulam lavere favillam:
 Ossaque lecta cado texit Chorinæus atheno.
 Idem ter focios pura circumtulit unda,
 230 Spargens rore levi, et ramo felicis olivæ:
 Lustravitque viros, dixitque novissima verba.
 At pius Aeneas ingenti mole sepulcrum
 Imponit, suaque arma viro, remumque, tubamque,
 Monte sub aërio; qui nunc Misenus ab illo
 235 Dicitur, æternumque tenet per secula nomen.
 His actis, propere exsequitur præcepta Sibyllæ.
 Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatu,

H h

Scrupea,

242 P. VIRGILII AENEIDOS LIB. VI.

Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris:
Quam super haud ullæ poterant impune volantes
240 Tendere iter pennis: talis sese halitus atris
Faucibus effundens supera ad convexa ferebat:
Unde locum Graii dixerunt nomine Aornon.
Quatuor hic primum nigrantes terga juvencos
Constituit, frontique invergit vina sacerdos:
245 Et fummas carpens media inter cornua fetas,
Ignibus imponit sacris libamina prima,
Voce vocans Hecaten, cœloque Ereboque potentem.
Supponunt alii cultros, tepidumque cruorem
Suscipiunt pateris. ipse atri velleris agnam
250 Aeneas matri Eumenidum magnæque forori
Ense ferit; sterilemque tibi, Proserpina, vaccam.
Tum Stygio Regi nocturnas inchoat aras:
Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue superque oleum fundens ardentibus extis.
255 Ecce autem, primi sub lumina Solis et ortus,
Sub pedibus mugire solum, et juga cœpta moveri
Silvarum, visæque canes ululare per umbram,
Adventante Dea. Procul, o, procul este profani,
Conclamat Vates, totoque absistite luco:
260 Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum:
Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.
Tantum effata, furens antro se immisit aperto.
Ille ducem haud timidus vadentem passibus æquat.
Di, quibus imperium est animarum, umbræque silen-
265 Et Chaos, et Phlegethon, loca nocte silentia late; (tes,
Sit mihi fas audita loqui: sit numine vestro
Pandere res alta terra et caligine merfas.
Ibant obscuri sola sub nocte per umbram,

Perque

P. VIRGILII AENEIDOS LIB. VI. 243

Perque domos Ditis vacuas, et inania regna:
270 Quale per incertam Lunam sub luce maligna
Est iter in silvis; ubi cœlum condidit umbra
Juppiter, et rebus nox abstulit atra colorem.
Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci,
Luctus, et ultrices posuere cubilia Curæ:
275 Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
Et Metus, et malefuada Fames, et turpis Egestas;
Terribiles visu formæ! Lethumque, Labosque:
Tum consanguineus Lethi Sopor, et mala mentis
Gaudia: mortiferumque adverso in limine Bellum,
280 Ferreique Eumenidum thalami, et Discordia demens,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.
In medio ramos annosaque brachia pandit
Ulmus opaca, ingens: quam sedem Somnia vulgo
Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus hærent.
285 Multaque præterea variarum monstra ferarum,
Centauri in foribus stabulant, Scyllæque bifformes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ
Horrendum stridens, flammisque armata Chimæra;
Gorgones, Harpyiæque, et forma tricorporis umbræ.
290 Corripit hic subita trepidus formidine ferrum
Aeneas, strictamque aciem venientibus offert.
Et, ni docta comes tenues sine corpore vitas
Admoneat volitare cava sub imagine formæ,
Irruat, et frustra ferro diverberet umbras.
295 Hinc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undas:
Turbidus hic cœno, vastaque voragine gurgis
Aestuat, atque omnem Cocyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas, et flumina servat
Terribili squallore Charon: cui plurima mento

H h 2

300 Canities

- 300 Canities inculta jacet: stant lumina, flammæ:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,
Et ferruginea subvectat corpora cymba,
Jam senior: sed cruda Deo viridisque senectus.
- 305 Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat;
Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
Magnanimum heroum, pueri, innuptæque puellæ,
Impositique rogis juvenes ante ora parentum:
Quam multa in silvis autumnii frigore primo
- 310 Lapfa cadunt folia; aut ad terram gurgite ab alto
Quam multæ glomerantur aves, ubi frigidus annus
Trans pontum fugat, et terris immittit apricis.
Stabant orantes, primi transmittere cursum,
Tendebantque manus ripæ ulterioris amore:
- 315 Navita sed tristis nunc hos, nunc accipit illos;
Ast alios longe fummos arcet arena.
Aeneas (miratus enim, motusque tumultu)
Dic, ait, o Virgo, quid vult concursus ad amnem?
Quidve petunt animæ? vel quo discrimine ripas
- 320 Hæc linquunt, illæ remis vada livida verrunt?
Olli sic breviter fata est longæva Sacerdos:
Anchisa generate, Deum certissima proles,
Cocyti stagna alta vides, Stygiamque paludem,
Di cuius jurare timent, et fallere numen.
- 325 Hæc omnis, quam cernis, inops, inhumataque turba est:
Portitor ille, Charon: hi, quos vehit unda, sepulti.
Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt.
Centum errant annos, volitantque hæc litora circum:
- 330 Tum demum admissi, stagna exoptata revifunt.

Constitit

- Constitit Anchisa fatus, et vestigia preffit,
Multa putans, fortemque animo miseratus iniquam.
Cernit ibi mæstos, et mortis honore carentes,
Leucaspim, et Lyciæ ductorem classis Orontem:
- 335 Quos, simul a Troja ventosa per æquora vectos,
Obruit Auster, aqua involvens navemque virosque.
Ecce gubernator sese Palinurus agebat:
Qui Libyco nuper cursu, dum fidera servat,
Exciderat puppi, mediis effusus in undis.
- 340 Hunc, ubi vix multa mæstum cognovit in umbra,
Sic prior alloquitur: Quis te, Palinure, Deorum
Eripuit nobis, medioque sub æquore merfit?
Dic age. namque mihi fallax haud ante repertus,
Hoc uno responso animum delusit Apollo;
- 345 Qui fore te ponto incolumem, finesque canebat
Venturum Aufonios: en hæc promissa fides est?
Ille autem: Neque te Phœbi cortina sefellit,
Dux Anchisiade, nec me Deus æquore merfit:
Namque gubernaculum multa vi forte revulsum,
- 350 Cui datus hærebam custos, cursusque regebam,
Præcipitans traxi mecum. maria aspera juro,
Non ullum pro me tantum cepisse timorem,
Quam tua ne, spoliata armis, excussa magistro,
Deficeret tantis navis surgentibus undis.
- 355 Tres Notus hibernas immensa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
Prospexi Italiam, summa sublimis ab unda.
Paulatim adnabam terræ: jam tuta tenebam;
Ni gens crudelis madida cum veste gravatum,
- 360 Prenfantemque uncis manibus capita aspera montis,
Ferro invasisset, prædamque ignara putasset.

H h 3

Nunc

Nunc me fluctus habet, versantque in litore venti.
 Quod te per cœli jucundum lumen, et auras,
 Per Genitorem oro, per spes surgentis Iuli;
 365 Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
 Injice, (namque potes) portusque require Velinos.
 Aut tu, si qua via est, si quam tibi Diva creatrix
 Ostendit, (neque enim, credo, sine numine Divum
 Flumina tanta paras, Stygiamque innare paludem)
 370 Da dextram misero, et tecum me tolle per undas;
 Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.
 Talia fatus erat, cœpit quum talia Vates:
 Unde hæc, o Palinure, tibi tam dira cupido?
 Tu Stygias inhumatus aquas, amnemque severum
 375 Eumenidum aspicias? ripamve injussus abibis?
 Define fata Deum flecti sperare precando:
 Sed cape dicta memor duri solatia casus.
 Nam tua finitimi, longe lateque per urbes
 Prodigis acti cœlestibus, ossa piabunt;
 380 Et statuent tumulum, et tumulo solennia mittent:
 Aeternumque locus Palinuri nomen habebit.
 His dictis curæ emotæ, pulsusque parumper
 Corde dolor tristi: gaudet cognomine terra.
 Ergo iter inceptum peragunt, fluvioque propinquant.
 385 Navita quos, jam inde ut Stygia prospexit ab unda
 Per tacitum nemus ire, pedemque advertere ripæ;
 Sic prior aggreditur dictis, atque increpat ultro:
 Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
 Fare age, quid venias: jam istinc et comprime gressum.
 390 Umbrarum hic locus est, Somni, Noctisque soporæ:
 Corpora viva nefas Stygia vectare carina.
 Nec vero Alciden me sum lætatus euntem

Accepisse

Accepisse lacu, nec Thesea, Pirithoumque;
 Dis quanquam geniti, atque invicti viribus essent.
 395 Tartareum ille manu custodem in vincla petivit;
 Ipsius a folio Regis, traxitque trementem:
 Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.
 Quæ contra breviter fata est Amphrysia vates:
 Nullæ hic insidiæ tales: (absiste moveri)
 400 Nec vim tela ferunt: licet ingens janitor antro
 Aeternum latrans exfangues terreat umbras:
 Casta licet Patruï fervet Proserpina limen.
 Troius Aeneas, pietate insignis et armis,
 Ad Genitorem imas Erebi descendit ad umbras.
 405 Si te nulla movet tantæ pietatis imago,
 At ramum hunc (aperit ramum qui veste latebat)
 Agnoscas. tumida ex ira tum corda residunt.
 Nec plura his. ille admirans venerabile donum
 Fatalis virgæ, longo post tempore visum,
 410 Cæruleam advertit puppim, ripæque propinquat.
 Inde alias animas, quæ per juga longa sedebant,
 Deturbat, laxatque foros: simul accipit alveo
 Ingentem Aenean. gemuit sub pondere cymba
 Sutilis, et multam accepit rimosa paludem. (que
 415 Tandem trans fluvium incolumes, Vatemque, Virum-
 Informi limo, glaucaque exponit in ulva.
 Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
 Personat, adverso recubans immanis in antro.
 Cui Vates, horrere videns jam colla colubris,
 420 Melle soporatum, et medicatis frugibus offam
 Objicit. ille, fame rabida tria guttura pandens,
 Corripit objectam, atque immania terga resolvit
 Fusus humi, totoque ingens extenditur antro.

Occupat

Occupat Aeneas aditum custode sepulto,
 425 Evaditque celer ripam irremeabilis undæ.
 Continuo auditæ voces, vagitus et ingens,
 Infantumque animæ flentes in limine primo:
 Quos dulcis vitæ exfortes, et ab ubere raptos,
 Abstulit atra dies, et funere merfit acerbo.
 430 Hos juxta, falso damnati crimine mortis.
 Nec vero hæc sine forte datæ, sine iudice, fedes.
 Quæsitur Minos urnam movet: ille silentium
 Conciliumque vocat, vitasque et crimina discit.
 Proxima deinde tenent mœsti loca, qui sibi lethum
 435 Infantes peperere manu, lucemque perosi
 Projecere animas. quam vellent æthere in alto
 Nunc et pauperiem et duros perferre labores!
 Fata obstant, tristisque palus inamabilis unda
 Alligat, et novies Styx interfusa coerctet.
 440 Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
 Lugentes campi: sic illos nomine dicunt.
 Hic, quos durus amor crudeli tabe peredit,
 Secreti celant calles, et myrtea circum
 Silva tegit. curæ non ipsa in morte relinquunt.
 445 His Phædræ Procrinque locis, mœstamque Eriphylen
 Crudelis nati monstrantem vulnera, cernit;
 Evadnenque, et Pasiphaen: his Laodamia
 It comes; et juvenis quondam, nunc femina, Cæneus,
 Rursus et in veterem fato revoluta figuram.
 450 Inter quas Phœnissa recens a vulnere Dido
 Errabat silva in magna: quam Troius heros,
 Ut primum juxta stetit, agnovitque per umbram
 Obscuram; qualem primo qui surgere mense
 Aut videt, aut vidisse putat per nubila Lunam;

455 Demisit

455 Demisit lacrymas, dulcique affatus amore est:
 Infelix Dido! verus mihi nuntius ergo
 Venerat extinctam, ferroque extrema secutam?
 Funeris heu tibi causa fui! per sidera juro,
 Per Superos, et si qua fides tellure sub ima est;
 460 Invitus, Regina, tuo de litore cessi.
 Sed me iussa Deum, quæ nunc has ire per umbras,
 Per loca senta situ cogunt, noctemque profundam,
 Imperiis egere suis: nec credere quivi,
 Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.
 465 Siste gradum, teque aspectu ne subtrahe nostro.
 Quem fugis? extremum fato quod te alloquor, hoc est.
 Talibus Aeneas ardentem et torva tuentem
 Lenibat dictis animum, lacrymasque ciebat.
 Illa solo fixos oculos averfa tenebat:
 470 Nec magis incepto vultum sermone movetur,
 Quam si dura filix, aut stet Marpesia cautes.
 Tandem corripuit sese, atque inimica refugit
 In nemus umbriferum; conjux ubi pristinus illi
 Respondet curis, æquatque Sichæus amorem.
 475 Nec minus Aeneas, casu percussus iniquo,
 Prosequitur lacrymans longe, et miseratur euntem.
 Inde datum molitur iter: jamque arva tenebant
 Ultima, quæ bello clari secreta frequentant.
 Hic illi occurrit Tydeus, hic inclytus armis
 480 Parthenopæus, et Adraasti pallentis imago.
 Hic multum fleti ad Superos, belloque caduci
 Dardanidæ: quos ille omnes longo ordine cernens, (que,
 Ingemuit; Glaucumque, Medontaque, Therfilochum-
 Tres Antenoridas, Cererique sacrum Polybœten,
 485 Idæumque etiam currus, etiam arma tenentem.

I i

Circumstant

250 P. VIRGILII AENEIDOS LIB. VI.

Circumstant animæ dextra lævaque frequentes.
Nec vidisse femel fatis est. iuvat usque morari,
Et conferre gradum, et veniendi discere causas.
At Danaum proceres, Agamemnoniæque phalanges
490 Ut videre virum, fulgentiaque arma per umbras;
Ingenti trepidare metu: pars vertere terga,
Ceu quondam petiere rates: pars tollere vocem
Exiguam. inceptus clamor frustratur hiantes.
Atque hic Priamiden laniatum corpore toto
495 Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, et truncas inhonesto vulnere nares.
Vix adeo agnovit pavitantem, et dira tegentem
Supplicia; et notis compellat vocibus ultro:
500 Deiphobe armipotens, genus alto a sanguine Teucri,
Quis tam crudeles optavit sumere pœnas?
Cui tantum de te licuit? mihi fama suprema
Nocte tulit, fessum vasta te cæde Pelasgum
Procubuisse super confusæ stragis acervum.
505 Tunc egomet tumulum Rhœteo in litore inanem
Constitui, et magna Manes ter voce vocavi.
Nomen et arma locum servant. te, amice, nequivi
Conspicere, et patria decedens ponere terra.
Atque hic Priamides: Nihil, o tibi, amice, relictum:
510 Omnia Deiphobo solvisti, et funeris umbris.
Sed me fata mea, et scelus exitiale Lacænæ
His misere malis: illa hæc monumenta reliquit.
Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus, nosti; et nimium meminisse necesse est:
515 Quum fatalis equus saltu super ardua venit
Pergama, et armatum peditem gravis attulit alvo.

Illa

P. VIRGILII AENEIDOS LIB. VI. 251

Illa chorum simulans, Evantes Orgia circum
Ducebat Phrygias: flammam media ipsa tenebat
Ingentem, et summa Danaos ex arce vocabat.
520 Tum me, confectum curis, fomnoque gravatum,
Infelix habuit thalamus, pressitque jacentem
Dulcis et alta quies, placidæque simillima morti.
Egregia interea conjux arma omnia tectis
Emovet, et fidum capiti subduxerat ensem:
525 Intra tecta vocat Menelaum, et limina pandit.
Scilicet id magnum sperans fore munus amanti,
Et famam exstingui veterum sic posse malorum.
Quid moror? irrumpunt thalamo: comes additur una
Hortator scelerum Aeolides. Di, talia Graiis
530 Instaurate, pio si pœnas ore reposco.
Sed te qui vivum casus, age fare vicissim,
Attulerint. pelagine venis erroribus actus,
An monitu Divum? an quæ te Fortuna fatigat,
Ut tristes sine Sole domos, loca turbida adires?
535 Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Jam medium ætherio cursu trajecerat axem:
Et fors omne datum traherent per talia tempus:
Sed comes admonuit, breviterque affata Sibylla est:
Nox ruit, Aenea: nos flendo ducimus horas.
540 Hic locus est, partes ubi se via findit in ambas:
Dextera, quæ Ditis magni sub mœnia tendit:
Hac iter Elysium nobis: at læva malorum
Exercet pœnas, et ad impia Tartara mittit.
Deiphobus contra: Ne sævi magna Sacerdos:
545 Discedam: explebo numerum, reddarque tenebris.
I decus, i, nostrum; melioribus utere fatis.
Tantum effatus, et in verbo vestigia torfit.

I i 2

Respicit

Respicit Aeneas subito; et sub rupe sinistra
 Mœnia lata videt, triplici circumdata muro:
 550 Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis
 Tartareus Phlegethon, torquetque sonantia faxa.
 Porta adversa, ingens, solidoque adamante columnæ:
 Vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro
 Cœlicolæ valeant. stat ferrea turris ad auras:
 555 Tisiphoneque sedens palla succincta cruenta,
 Vestibulum exsomnis servat noctesque diesque.
 Hinc exaudiri gemitus, et sæva sonare
 Verbera; tum stridor ferri, tractæque catenæ.
 Constatit Aeneas, strepitumque exterritus hausit:
 560 Quæ scelerum facies? O Virgo, effare: quibusve
 Urgentur pœnis? quis tantus plangor ad auras?
 Tum Vates sic orsa loqui: Dux inclyte Teucrum,
 Nulli fas casto sceleratum insistere limen:
 Sed me, quum lucis Hecate præfecit Avernis,
 565 Ipsa Deum pœnas docuit, perque omnia duxit.
 Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna,
 Castigatque, auditque dolos; subigitque fateri,
 Quæ quis apud superos, furto lætatus inani,
 Distulit in feram commissa piacula mortem.
 570 Continuo fontes ultrix accincta flagello
 Tisiphone quatit insultans; torvosque sinistra
 Intentans angues, vocat agmina sæva fororum.
 Tum demum horrifono stridentes cardine sacræ
 Panduntur portæ. Cernis, custodia qualis
 575 Vestibulo sedeat? facies quæ limina fervet?
 Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
 Sævior intus habet sedem. tum Tartarus ipse
 Bis patet in præceps tantum, tenditque sub umbras,
 Quantus

Quantus ad ætherium Cœli, suspectus Olympum.
 580 Hic genus antiquum terræ Titania pubes,
 Fulmine dejecti, fundo volvuntur in imo.
 Hic et Aloidas geminos, immania vidi
 Corpora; qui manibus magnum rescindere cœlum
 Aggressi, superisque Jovem detrudere regnis.
 585 Vidi et crudeles dantem Salmonea pœnas,
 Dum flammis Jovis, et sonitus imitatur Olympi.
 Quatuor hic in vectus equis, et lampada quassans,
 Per Graium populos, mediæque per Elidis urbem,
 Ibat ovans, Divumque sibi poscebat honorem;
 590 Demens! qui nimbos, et non imitabile fulmen
 Aere, et cornipedum cursu simularat equorum.
 At pater omnipotens densa inter nubila telum
 Contorsit, (non ille faces, nec fumea tædis
 Lumina) præcipitemque immani turbine adegit.
 595 Nec non et Tityon Terræ omniparentis alumnum
 Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus
 Porrigitur; rostroque immanis vultur obunco
 Immortale jecur tondens, fœcundaque pœnis
 Viscera, rimaturque epulis, habitatque sub alto
 600 Pectore: nec fibris requies datur ulla renatis.
 Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque?
 Quos super atra filex jam jam lapsura, cadentique
 Imminet assimilis, lucent genialibus altis
 Aurea fulcra toris, epulæque ante ora paratæ
 605 Regifico luxu. Furiarum maxima juxta
 Accubat, et manibus prohibet contingere mensas:
 Exfurgitque facem attollens, atque intonat ore.
 Hic, quibus invisi fratres, dum vita manebat,
 Pulsatufve parens, et fraus innexa clienti;

- 610 Aut qui divitiis foli incubuere repertis,
 Nec partem posuere suis; quæ maxima turba est:
 Quique ob adulterium cæsi, quique arma secuti
 Impia, nec veriti dominorum fallere dextras;
 Inclusi pœnam exspectant. ne quære doceri
- 615 Quam pœnam, aut quæ forma viros, fortunave merfit.
 Saxum ingens volvunt alii, radiisque rotarum
 Districti pendent. sedet, æternumque sedebit
 Infelix Theseus: Phlegyasque miserrimus omnes
 Admonet, et magna testatur voce per umbras:
- 620 Discite justitiam moniti, et non temnere Divos.
 Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
 Impofuit: fixit leges pretio, atque refixit.
 Hic thalamum invasit natæ, vetitosque Hymenæos.
 Ausi omnes immane nefas, aufoque potiti.
- 625 Non, mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
 Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
 Omnia pœnarum percurrere nomina possim.
 Hæc ubi dicta dedit Phœbi longæva sacerdos:
 Sed jam age, carpe viam, et susceptum perface munus:
- 630 Acceleremus, ait. Cyclopum eduçta caminis
 Mœnia conspicio, atque adverso fornice portas:
 Hæc ubi nos præcepta jubent deponere dona.
 Dixerat: et pariter, gressi per opaca viarum,
 Corripiunt spatium medium, foribusque propinquant.
- 635 Occupat Aeneas aditum, corpusque recenti
 Spargit aqua, ramumque adverso in limine figit.
 His demum exactis, perfecto munere Divæ,
 Devenere locos lætos, et amœna vireta
 Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
- 640 Largior hic campos æther, et lumine vestit

Purpureo:

- Purpureo: Solemque suum, sua sidera norunt.
 Pars in gramineis exercent membra palæstris;
 Contendunt ludo, et fulva luctantur arena:
 Pars pedibus plaudunt choreas, et carmina dicunt.
- 645 Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
 Obloquitur numeris septem discrimina vocum:
 Jamque eadem digitis, jam pectine pulsat eburno.
 His genus antiquum Teucris, pulcherrima proles,
 Magnanimi heroes, nati melioribus annis;
- 650 Ilusque, Assaracusque, et Trojæ Dardanus auctor.
 Arma procul, currusque virum miratur inanes.
 Stant terra defixæ hastæ, passimque soluti
 Per campos pascuntur equi. quæ gratia currum,
 Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentes
- 655 Pascere equos; eadem sequitur tellure repostos.
 Conspicit, ecce, alios dextra lævaque per herbam
 Vescentes, lætumque choro pæana canentes,
 Inter odoratum lauri nemus: unde superne
 Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.
- 660 Hic manus, ob patriam pugnando vulnera passi;
 Quique sacerdotes casti, dum vita manebat;
 Quique pii vates, et Phœbo digna locuti;
 Inventas aut qui vitam excoluere per artes;
 Quique sui memores alios fecere merendo:
- 665 Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.
 Quos circumfufos sic est affata Sibylla;
 Musæum ante omnes: medium nam plurima turba
 Hunc habet, atque humeris exstantem suspicit altis:
 Dicite, felices animæ, tuque, optime vates,
- 670 Quæ regio Anchisen, quis habet locus? illius ergo
 Venimus, et magnos Erebi tranavimus amnes.

Atque

Atque huic responsum paucis ita reddidit heros:
 Nulli certa domus: lucis habitamus opacis,
 Riparumque toros, et prata recentia rivis
 675 Incolimus. sed vos, si fert ita corde voluntas,
 Hoc superate jugum, et facili jam tramite sistam
 Dixit: et ante tulit gressum, camposque nitentes
 Desuper ostentat: dehinc summa cacumina linqunt.

At pater Anchises penitus convalle virenti
 680 Inclusas animas, superumque ad lumen ituras,
 Lustrabat studio recolens: omnemque suorum
 Forte recensabat numerum, carosque nepotes,
 Fataque, fortunisque virum, moresque, manusque.
 Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
 685 Aenean; alacris palmas utraque tetendit,
 Effusæque genis lacrymæ; et vox excidit ore:
 Venisti tandem! tuaque expectata parenti
 Vicit iter durum pietas! datur ora tueri,
 Nate, tua, et notas audire et reddere voces!
 690 Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum,
 Tempora dinumerans: nec me mea cura sefellit.
 Quas ego te terras, et quanta per æquora vectum
 Accipio! quantis jactatum, nate, periclis!
 Quam metui, ne quid Libyæ tibi regna nocerent!
 695 Ille autem: Tua me, genitor, tua tristis imago,
 Sæpius occurrens, hæc limina tendere adegit.
 Stant sale Tyrrheno classes. da jungere dextram;
 Da, genitor; teque amplexu ne subtrahe nostro.
 Sic memorans, largo fletu simul ora rigabat.
 700 Ter conatus ibi collo dare brachia circum;
 Ter frustra comprehensa manus effugit imago;
 Par levibus ventis, volucrique simillima somno.

Interea

Interea videt Aeneas in valle reducta
 Seclusum nemus, et virgulta sonantia filvis;
 705 Lethæumque, domos placidas qui prænatat, amnem.
 Hunc circum innumeræ gentes populique volabant.
 Ac veluti in pratis, ubi apes æstate serena
 Floribus infidunt variis, et candida circum
 Lilia funduntur; strepit omnis murmure campus.
 710 Horrescit visu subito, causasque requirit
 Inscius Aeneas; quæ sint ea flumina porro,
 Quive viri tanto compleverint agmine ripas?
 Tum pater Anchises: Animæ, quibus altera fato
 Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam
 715 Securos latices, et longa obliviam potant.
 Has equidem memorare tibi, atque ostendere coram,
 Jam pridem hanc prolem cupio enumerare meorum;
 Quo magis Italia tandem lætere reperta.
 O pater, anne aliquas ad cœlum hinc ire putandum est
 720 Sublimes animas, iterumque ad tarda reverti
 Corpora? quæ lucis miseris tam dira cupido?
 Dicam equidem; nec te suspensum, nate, tenebo;
 Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
 Principio cœlum, ac terras, camposque liquentes,
 725 Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
 Spiritus intus alit: totamque infusa per artus
 Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.
 Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum,
 Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus:
 730 Igneus est ollis vigor, et cœlestis origo
 Seminibus; quantum non noxia corpora tardant,
 Terrenique hebetant artus, moribundaque membra. (ras
 Hinc metuunt cupiuntque; dolent gaudentque: nec au-
 Respiciunt,

K k

- Respiciunt, clausæ tenebris, et carcere cæco.
 735 Quin, et supremo quum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
 Corporeæ excedunt pestes: penitusque necesse est
 Multa diu concreta modis inolescere miris.
 Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
 740 Supplicia expendunt. aliæ panduntur inanes
 Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
 Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
 Quisque suos patimur Manes: exinde per amplum
 Mittimur Elyfium, et pauci læta arva tenemus:
 745 Donec longa dies perfecto temporis orbe
 Concretam exemit labem, purumque reliquit
 Aetherium sensum, atque aurai simplicis ignem.
 Has omnes, ubi mille rotam volvere per annos,
 Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine magno:
 750 Scilicet immemores supera ut convexa revifant,
 Rursus et incipiant in corpora velle reverti.
 Dixerat Anchises: natumque, unaque Sibyllam
 Conventus trahit in medios, turbamque fonantem;
 Et tumulum capit, unde omnes longo ordine possit
 755 Adversos legere, et venientum discere vultus.
 Nunc age, Dardaniam prolem quæ deinde sequatur
 Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
 Illustres animas, nostrumque in nomen ituras,
 Expediam dictis, et te tua fata docebo.
 760 Ille, vides, pura juvenis qui nititur hasta,
 Proxima forte tenet lucis loca; primus ad auras
 Aetherias Italo commistus sanguine surget,
 Silvius, Albanum nomen, tua postuma proles:
 Quem tibi longævo serum Lavinia conjux

765 Educet

- 765 Educet filvis Regem, Regumque parentem:
 Unde genus longa nostrum dominabitur Alba.
 Proximus ille, Procas, Trojanæ gloria gentis;
 Et Capys, et Numitor, et, qui te nomine reddet,
 Silvius Aeneas; pariter pietate, vel armis
 770 Egregius, si unquam regnandam acceperit Albam.
 Qui juvenes quantas ostentant, aspice, vires!
 At qui umbrata gerunt civili tempora quercu;
 Hi tibi Nomentum, et Gabios, urbemque Fidenam,
 Hi Collatinas imponent montibus arces,
 775 Pometios, Castrumque Inui, Bolamque, Coramque.
 Hæc tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terræ.
 Quin et avo comitem sese Mavortius addet
 Romulus; Assaraci quem sanguinis Ilia mater
 Educet. viden' ut geminæ stant vertice cristæ,
 780 Et Pater ipse suo Superum jam signat honore?
 En hujus, nate, auspiciis illa inclyta Roma
 Imperium terris, animos æquabit Olympo;
 Septemque una sibi muro circumdabit arces:
 Felix prole virum: qualis Berecynthia mater
 785 Invehitur curru Phrygias turrita per urbes,
 Læta Deum partu, centum complexa nepotes;
 Omnes cœlicolas, omnes supera alta tenentes.
 Huc, geminas huc flecte acies: hanc aspice gentem,
 Romanosque tuos. Hic Cæsar, et omnis Iuli
 790 Progenies, magnum cœli ventura sub axem.
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis,
 Augustus Cæsar, Divi genus: aurea condet
 Secula qui rursus Latio, regnata per arva
 Saturno quondam: super et Garamantas et Indos
 795 Proferet imperium. jacet extra sidera tellus,

K k 2

Extra

Extra anni Solisque vias, ubi cœlifer Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
 Hujus in adventu jam nunc et Caspia regna
 Responſis horrent Divum, et Mæotica tellus,
 800 Et ſeptemgemi turbant trepida oſtia Nili.
 Nec vero Alcides tantum telluris obivit;
 Fixerit æripidem cervam licet, aut Erymanthi
 Pacarit nemora, et Lernam tremefecerit arcu.
 Nec, qui pampineis victor juga flectit habenis,
 805 Liber, agens celſo Nyſæ de vertice tigres.
 Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?
 Aut metus Auſonia prohibet conſiſtere terra?
 Quis procul ille autem ramis inſignis olivæ,
 Sacra ferens? noſco crines incanaque menta
 810 Regis Romani; primus qui legibus urbem
 Fundabit, Curibus parvis, et paupere terra
 Miſſus in imperium magnum. cui deinde ſubibit,
 Otia qui rumpet patriæ, reſideſque movebit
 Tullus in arma viros, et jam deſueta triumphis
 815 Agmina. quem juxta ſequitur jactantior Ancus;
 Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.
 Vis et Tarquinius Reges, animamque ſuperbam
 Ultoris Bruti, faſcesque videre receptos?
 Conſulis imperium hic primus, ſævasque ſecures
 820 Accipiet: natoſque pater, nova bella moventes,
 Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit,
 Infelix: utcumque ferent ea facta minores;
 Vincet amor patriæ, laudumque immenſa cupido.
 Quin Decios, Druſoſque procul, ſævumque ſecuri
 825 Aſpice Torquatum, et referentem ſigna Camillum.
 Illæ autem, paribus quas fulgere cernis in armis,
 Concordes

Concordes animæ nunc et dum nocte prementur,
 Heu quantum inter ſe bellum, ſi lumina vitæ
 Attigerint, quantas acies ſtragemque ciebunt!
 830 Aggeribus Socer Alpinis, atque arce Monœci
 Deſcendens; Gener adverſis inſtructus Eois.
 Ne, pueri, ne tanta animis affueſcite bella:
 Neu patriæ validas in viſcera vertite vires.
 Tuque prior, tu parce, genus qui ducis Olympo:
 835 Projice tela manu, ſanguis meus.
 Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
 Victor aget currum, cæſis inſignis Achivis.
 Eruet ille Argos, Agamemnoniaſque Mycenæ,
 Ipſumque Aeaciden, genus armipotentiſ Achillei;
 840 Ultus avos Trojæ, templa et temerata Minervæ.
 Quis te, magne Cato, tacitum; aut te, Coſſe, relinquat?
 Quis Gracchi genus? aut geminos, duo fulmina belli,
 Scipiadas, cladem Libyæ? parvoque potentem
 Fabricium? vel te fulco, Serrane, ferentem?
 845 Quo feſſum rapitis, Fabii? tu maximus ille es,
 Unus qui nobis cunctando reſtituis rem.
 Excudent alii ſpirantia mollius æra:
 Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus;
 Orabunt cauſas melius; cœlique meatus
 850 Deſcribent radio; et ſurgentia ſidera dicent;
 Tu regere imperio populos, Romane, memento:
 Hæ tibi erunt artes; paciſque imponere morem,
 Parcere ſubjectis, et debellare ſuperbos.
 Sic pater Anchifeſ: atque hæc mirantibus addit:
 855 Aſpice, ut inſignis ſpoliis Marcellus opimis
 Ingreditur, victorque viros ſupereminet omnes!
 Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,

Sistet eques: sternet Pœnos, Gallumque rebellem:
 Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.
 860 Atque hic Aeneas (una namque ire videbat
 Egregium forma juvenem, et fulgentibus armis;
 Sed frons læta parum, et dejecto lumina vultu)
 Quis, pater, ille, virum qui sic comitatur euntem?
 Filius? ane aliquis magna de stirpe nepotum?
 865 Quis strepitus circa comitum! quantum instar in ipso est!
 Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.
 Tum pater Anchises lacrymis ingressus obortis:
 O nate, ingentem luctum ne quære tuorum:
 Ostendent terris hunc tantum Fata, neque ultra
 870 Esse sinent. nimium vobis Romana propago
 Visa potens, Superi, propria hæc si dona fuissent.
 Quantos ille virum magnam Mavortis ad urbem
 Campus aget gemitus! vel quæ, Tiberine, videbis
 Funera, quum tumulum præterlabere recentem!
 875 Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
 In tantum spe tollet avos: nec Romula quondam
 Ullo se tantum tellus jactabit alumno.
 Heu pietas! heu prisca fides! invictaque bello
 Dexterâ! non illi quisquam se impune tulisset
 880 Obvius armato; seu quum pedes iret in hostem,
 Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.
 Heu, miserande puer! si qua Fata aspera rumpas,
 Tu Marcellus eris. manibus date lilia plenis:
 Purpureos spargam flores, animamque nepotis
 885 His saltem accumulem donis, et fungar inani
 Munere. Sic tota passim regione vagantur
 Aeris in campis latis, atque omnia lustrant.
 Quæ postquam Anchises natum per singula duxit,
 Incenditque

Incenditque animum famæ venientis amore;
 890 Exin bella viro memorat quæ deinde gerenda:
 Laurentesque docet populos, urbemque Latini:
 Et quo quemque modo fugiatque feratque laborem.
 Sunt geminæ Somni portæ: quarum altera fertur
 Cornea; qua veris facilis datur exitus umbris:
 895 Altera candenti perfecta nitens elephanto:
 Sed falsa ad cœlum mittunt infomnia Manes.
 His ibi tum natum Anchises, unaque Sibyllam
 Prosequitur dictis, portaque emittit eburna:
 Ille viam fecat ad naves, sociosque revisit.
 900 Tum se ad Caietæ recto fert litore portum.
 Ancora de prora jacitur. stant litore puppes.